

معنویت سازمانی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی

واحد اردبیل

صدرالدین ستاری^۱

^۱ دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، اردبیل، ایران.

مجله راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی، دوره چهارم شماره دوم پاییز و زمستان ۹۶ صفحات ۱۴-۱.

چکیده

مقدمه و هدف: معنویت در سازمان می‌تواند نیرویی قدرتمند و ژرفی را برای زندگی سازمانی به ارمغان بیاورد. هدف اصلی پژوهش بررسی وضعیت معنویت سازمانی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل بوده است.

روش‌ها: روش تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی، و از نظر روش گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش کلیه اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، گروه نمونه (۳ نفر) انتخاب و داده‌های مورد نیاز به وسیله پرسشنامه با طیف لیکرت جمع‌آوری گردید. روایی ابزار با استفاده از نظر متخصصان، و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ بدست آمد. داده‌های گردآوری شده با شاخص‌های آمار توصیفی (میانگین، درصد، انحراف استاندارد)، آزمون T مستقل، تحلیل واریانس ANOVA و فریدمن تحلیل گردید.

یافته‌ها: نتایج تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده حاکی از آن است که معنویت سازمانی دانشگاه آزاد اسلامی بالاتر از متوسط بوده و بین متغیرهای جنسیت، سن، سنوات خدمت، و نوع استخدام اعضای هیات علمی با دیدگاه آنان نسبت به معنویت سازمانی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

نتیجه‌گیری: معنویت سازمانی در دانشکده پزشکی بالاتر از حد متوسط می‌باشد. وجود معنویت سازمانی بالا میان کارکنان سازمان از نقطه قوت هر سازمانی می‌باشد؛ چرا که معنویت سازمانی موجب افزایش بهره‌وری، خلاقیت، کاهش جابجایی، کاهش استرس، و کاهش غیبت کارکنان می‌گردد و بر رضایت شغلی، تعهد سازمانی، و رفتار شهروند سازمانی کارکنان تاثیر مستقیم دارد.

کلیدواژه‌ها: دانشکده پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، معنویت سازمانی.

نویسنده مسئول:

صدرالدین ستاری

دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد

اسلامی، واحد اردبیل

اردبیل، ایران

پست الکترونیکی:

sadraddin1356@yahoo.com

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۵/۱۲/۴ اصلاح نهایی: ۹۶/۲/۲۳ پذیرش مقاله: ۹۶/۲/۲۳

ارجاع: ستاری صدرالدین. معنویت سازمانی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی ۱۳۹۶؛ ۱۴(۲): ۱-۱۴.

مقدمه

سازمان‌ها صرفاً نتایج شخصی مانند بهداشت و سلامت روانی و جسمی افراد را موجب نمی‌شود، بلکه علاوه بر آن باعث بهبود تعهد و کاهش ترک خدمت اعضای سازمان هم می‌گردد و اگر سازمان‌ها بر معنویت محیط کار با توجه به ارزشهای محوری انسان و تعهد بالا میان سازمان و کارکنانش تاکید داشته باشد، آن وقت سازمان‌ها با حداکثر توان و قابلیت خویش ایفای نقش می‌کنند (۸).

آموزش عالی محور اصلی توسعه انسانی در سراسر جهان می‌باشد. مجموعه عظیم موسسات آموزش عالی دولتی و خصوصی در هر کشوری، با ایجاد توانمندی لازم از طریق تربیت نیروی انسانی مورد نیاز جامعه، زمینه را برای توسعه کشور فراهم می‌کنند (۹). در موسسات آموزش عالی نیز اعضای هیات علمی نقش کلیدی ایفا می‌نمایند (۱۰). معنویت در سازمان امر نوپایی است که می‌تواند نیرویی قدرتمند و ژرفی را برای زندگی به ارمغان بیاورد. این نیروی قدرتمند وقتی حاصل می‌شود که زندگی کاری با زندگی معنوی اعضای هیات علمی پیوند زده شود (۱۱). نتایج تحقیقات نشان می‌دهد کارکنانی که دارای معنویت سازمانی و تعهد سازمانی بیشتری هستند، رضایت شغلی بیشتری نیز دارند (۱۲). با ترویج معنویت سازمانی می‌توان رضایت شغلی اعضای هیات علمی را بالا برد و بر اساس آن نیز عملکردشان بهتر خواهد شد.

در عصر رقابتی جهان امروزی، سازمان‌ها، بویژه سازمان‌های آموزشی، نیاز به تغییرات ریشه‌ای و خلاقیت‌های کاری دارند (۱). برای عقب نماندن از قافله رقابت، سازمان‌های آموزشی نیازمند پارادایم‌های جدید مدیریتی هستند. به عقیده بسیاری از محققان این پارادایم جدید محیط کار، که در واقع واکنشی به پارادایم خشک و مکانیستی مدرن است، پارادایم معنویت سازمانی (Organizational Spirituality) می‌باشد (۲). معنویت سازمانی به عنوان مجموعه‌ای ارزش‌ها که در فرهنگ آن سازمان مشهود است و می‌تواند موجب رشد و تعالی کارکنان از طریق فرایند کاری و ایجاد حس تعلق به دیگران شود، البته به گونه‌ای که آنها احساس کمال و شادابی کنند، تعریف شده است (۳). در مطالعات اخیر مدیریت سازمان‌ها این عقیده وجود دارد که معنویت در محیط کار پاسخ و راه حلی برای کاهش کژکارکردهای سازمانی همچون استرس، از خود بیگانگی، سازش بیش از حد و زوال شخصیت اعضای سازمان است (۴). زندگی بدون کار بی‌معنی است و کار بدون روح نابود کننده زندگی است (۵). بنابراین افراد سازمان‌ها علاقه‌مندند که معنویت را علاوه بر امور شخصی، در کار و سایر سطوح زندگی نیز تجربه کنند (۶). معنویت سازمانی موجب افزایش رضایت شغلی، مشارکت و همکاری کارکنان می‌گردد (۷). بررسی‌ها نشان می‌دهد که برنامه‌های معنویت در

با ترویج معنویت در دانشگاه‌ها زمینه برای خودشکوفایی، و بروز کلیه توانایی‌ها و استعداد کارکنان و اعضای هیات علمی میسر خواهد شد (۱۳). معنویت در کار ارتباط مثبت و معنی‌داری با افزایش خلاقیت و نوآوری، صداقت، اعتماد و تعهد در کار دارد. همچنین نتایج تحقیق کینجرسکی و اسکریپنک نشان می‌دهد کارکنان در سازمانها چیزی فراتر از پاداش‌های مادی در کار جستجو می‌کنند. آنان در جستجوی کاری بامعنا، امیدبخش و خواستار متعادل ساختن زندگی‌شان هستند. همچنین آنها در تحقیق خود به این نتیجه رسیده‌اند که تجربه‌ی معنویت در کار با افزایش خلاقیت، صداقت، اعتماد و تعهد در کار و بالارفتن احساس تکامل شخصی کارکنان ارتباط معنی‌داری دارد (۱۴).

نتایج تحقیق انجام شده در دانشگاه علوم پزشکی تهران نشان می‌دهد که میزان معنویت در کار در سطح بالاتر از متوسط بوده و بین رهبری تحولی با معنویت در کار رابطه معنی‌داری وجود دارد (۱۵).

نتایج تحقیق شجاعی و خزایی نشان می‌دهد بین رهبری معنوی با کیفیت زندگی کاری کارکنان دانشگاه علوم پزشکی قزوین رابطه معنی‌داری وجود دارد (۱۶).

نتایج تحقیق سلیمی و همراهی نشان می‌دهد وجود معنویت در کار در دانشگاه علوم پزشکی شیراز منجر به توسعه و بهبود رفتار شهروند سازمانی می‌شود و وضع موجود معنویت در کار در سطح

نسبتاً مطلوبی است (۱۷). نتایج تحقیق زین‌آبادی و همکاران نشان می‌دهد وضعیت معنویت در کار برای پرستاران بیمارستانهای آموزشی شهر رشت در سطح نسبتاً مطلوب قرار دارد و بین معنویت در کار با رفتار شهروند سازمانی رابطه معنی‌داری وجود دارد (۱۸). نتایج تحقیق Casper (۱۹) و زراعت کار (۲۰) نشان داد که بین معنویت سازمانی و تعهد کارکنان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد و کارکنانی که دارای معنویت سازمانی بیشتری هستند فرسودگی شغلی کمتری دارند. نتایج تحقیق Armenio و Miguel حاکی از آن است افرادی که از معنویت بالاتری برخوردارند به سازمان احساس تعهد، وابستگی و وفاداری بیشتری دارند و کمتر احساس غیرمفید بودن می‌کنند (۲۱). نتایج تحقیق رخشانی و همکاران نشان می‌دهد معنویت سازمانی با استرس شغلی کارکنان رابطه معنی‌داری وجود دارد (۲۲).

نتایج تحقیق آزاد مرزآبادی و همکاران نشان می‌دهد که بین معنویت سازمانی و هوش معنوی با استرس شغلی کارکنان رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین از نظر معنویت سازمانی بین کارکنان زن و مرد، و کارکنان با میزان تحصیلات مختلف تفاوت معنی‌داری مشاهده نگردید؛ ولی از لحاظ سوابق کاری بین گروهها بجز گروه ۴ تا ۷ سال با گروه ۸ تا ۱۱ سال تفاوت معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد مشاهده گردید (۲۳).

نتایج تحقیق Claude و Zamor (۲۰۰۳) نشان داد که معنویت در محیط کار بر موفقیت سازمان تأثیر

روش‌ها

روشهای تحقیق در علوم رفتاری را می‌توان بر اساس دو ملاک: الف) هدف تحقیق ب) نحوه گردآوری داده‌ها تقسیم کرد (۲۶). پژوهش حاضر از لحاظ هدف تحقیق از نوع تحقیق کاربردی و از لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها، تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی مقطعی می‌باشد. همچنین قلمرو مکانی تحقیق حاضر دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل می‌باشد.

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل که در سال تحصیلی ۹۳-۹۲ در این دانشگاه تدریس می‌کنند، می‌باشد. تعداد جامعه آماری ۶۱ نفر می‌باشد. از این جامعه آماری به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس جدول نمونه‌گیری کرجسی و مورگان، نمونه‌ای به تعداد ۵۳ نفر انتخاب و داده‌های مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه استاندارد جمع‌آوری شده است. در این تحقیق معنویت‌سازمانی بر اساس مدل Milliman و همکاران (۲۷) و مدل Ashmos و Duchon (۲۸) که شامل پنج مولفه اصلی؛ احساس کار با معنا (۳ سوال)، لذت بردن از کار (۲ سوال)، یافتن فرصتی جهت توجه به زندگی باطنی (۲ سوال)، حس همبستگی تیمی (۵ سوال)، همسویی ارزشهای فردی با ارزشهای سازمانی (۵ سوال) است، برای سنجش معنویت‌سازمانی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل استفاده شده است. این پرسشنامه دارای

مستقیمی دارد؛ چرا که موجب افزایش بهره‌وری و خلاقیت کارکنان و کاهش جابجایی، استرس و غیبت از کار کارکنان می‌گردد (۲۴).

نتایج تحقیق آزاد مرزآبادی و همکاران نشان می‌دهد که بین معنویت‌سازمانی با توانمندسازی روان‌شناختی و خلاقیت کارکنان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین سابقه شغلی کارکنان با معنویت‌سازمانی رابطه معنی‌داری وجود دارد (۷).

نتایج تحقیق فقیهی و همکاران نشان داد بین معنویت‌سازمانی با توانمندسازی کارکنان همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد (۲۵).

با توجه به مطالب فوق پژوهش حاضر با هدف بررسی معنویت‌سازمانی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل از دیدگاه اعضای هیات علمی بر اساس الگوی میلمن و همکاران و مدل آشموز و دوچان انجام یافته است که در راستای این هدف کلی، سوالات پژوهشی زیر مدنظر بوده است:

- ۱- وضعیت شاخص‌های معنویت‌سازمانی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل چگونه است؟
- ۲- اولویت‌بندی شاخص‌های معنویت‌سازمانی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل چگونه است؟
- ۳- آیا بین ویژگی‌های فردی اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی (جنسیت، سن،...) و ادراک آنان از معنویت‌سازمانی رابطه وجود دارد؟

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی جمعیت شناختی کل پاسخ دهندگان نشان می‌دهد که ۲۰/۸ درصد زن، و ۷۹/۲ درصد مرد بودند؛ ۷۱/۷ درصد دارای رتبه علمی مربی، و ۲۸/۳ درصد دارای رتبه علمی استادیار بودند.

از لحاظ نوع استخدام ۳۴/۲ درصد دارای وضعیت استخدام رسمی آزمایشی، ۲۹/۵ درصد رسمی قطعی، و ۳۶/۳ درصد قراردادی بودند؛ از لحاظ سنوات خدمت ۲۷/۷ درصد دارای سنوات خدمت ۵-۱ سال، ۴۰/۴ درصد دارای سنوات خدمت ۱-۶ سال، ۱۹/۱ درصد دارای ۱۱-۱۵ سال، ۷/۶ درصد دارای سنوات خدمت ۲۰-۱۶ سال، و ۴/۳ درصد دارای سنوات خدمت ۲۱ سال و بالاتر بودند؛ همچنین از لحاظ سن پاسخ دهندگان، ۷/۸ درصد دارای سن ۲۷-۳۱ سال، ۵۱ درصد دارای سن ۳۲-۳۶ سال، ۱۹/۶ درصد دارای سن ۴۱-۳۷ سال، ۱۷/۷ درصد دارای سن ۴۶-۴۲ سال، و ۳/۹ درصد دارای سن ۴۷ سال و بالاتر بودند. قبل از تحلیل داده‌های مربوط به سوالات تحقیق باید مشخص گردد که در تحلیل داده‌ها از کدام آزمونه‌های آماری (پارامتریک یا ناپارامتریک) باید استفاده کرد. به همین خاطر از آزمون کولموگروف اسمیرنف جهت تعیین نرمال بودن داده‌های تحقیق استفاده گردید.

نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنف به شرح جدول ۱ می‌باشد.

۱۷ سوال می‌باشد که در طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (کاملاً مخالف، مخالف، نه مخالفم و نه موافق، موافق، کاملاً موافق) تدوین گردیده و نمره (امتیاز) گزینه‌های پاسخ به ترتیب یک تا پنج داده شده است.

برای تامین روایی پرسشنامه سعی گردید از طرح سوالات مبهم و نا مرتبط پرهیز، و سوالات روشن و قابل فهم تدوین گردد و روایی صوری و محتوایی پرسشنامه به تایید چند نفر از متخصصین نیز رسید. برای محاسبه پایایی پرسشنامه نیز از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ با استفاده از نرم افزار SPSS برابر ۰/۸۸ بدست آمد که نشان می‌دهد سوالات پرسشنامه از همسانی درونی بالایی برخوردارند.

درباره ملاحظات اخلاقی تحقیق این نکته قابل ذکر است که کلیه داده‌های تحقیق از گروه نمونه داوطلبانه جمع‌آوری شده است. همچنین تمام داده‌های گردآوری شده به درستی و مطابق روش علمی تحلیل شده، و محقق همه داده‌های جمع‌آوری شده را به صورت کلی تحلیل نموده است.

همچنین برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از آمار توصیفی (درصد، میانگین، واریانس،...) و آمار استنباطی (آزمون T، و تحلیل واریانس ANOVA و تحلیل واریانس فریدمن) استفاده شده است.

جدول ۱- نتایج آزمون کولموگراف اسمیرنوف

تعداد نمونه	۵۳
میانگین	۳/۷۶
انحراف استاندارد	۰/۵۵۳
قدر مطلق	۰/۱۲۲
مقدار مثبت	۰/۰۶۵
مقدار منفی	-۰/۱۲۲
آماره کولموگراف اسمیرنوف	۰/۸۹۲
سطح معنی داری آزمون	۰/۴۰۴

از حد متوسط (۳ از ۵) اجرا می‌گردد و این تفاوت با اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دار است.

برای پاسخ به این سوال تحقیق داده‌های به دست آمده به سه سطح: زیاد، متوسط، و کم تقسیم گردید. به این صورت که نمره‌های بین ۱-۲/۳۲ در حد کم، ۲/۳۳-۳/۶۵ در حد متوسط، و ۳/۶۶-۵ در حد زیاد تقسیم گردید. سپس افراد پاسخ دهنده (۵۳ نفر) به سه سطح تقسیم گردیده است.

داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که در مجموع ۴۱/۵ درصد افراد معتقدند معنویت سازمانی در دانشکده پزشکی در حد متوسط، و ۵۸/۵ درصد افراد معتقدند که معنویت سازمانی در حد زیاد در دانشکده پزشکی وجود دارد. در بین مولفه‌های پنج‌گانه معنویت سازمانی نیز: حس همبستگی تیمی ۱۳/۲ درصد افراد در حد کم، ۳۲/۱ درصد افراد در حد متوسط، و ۵۴/۷ درصد افراد در حد زیاد می‌باشد.

همسویی ارزشهای فردی و سازمانی ۱۱/۳ درصد افراد در حد کم، ۵۴/۷ درصد افراد در حد متوسط، و ۳۴/۰ درصد افراد در حد زیاد می‌باشد. احساس کار با معنا ۱۸/۹ درصد افراد در حد متوسط، و ۸۱/۱ درصد افراد در حد زیاد می‌باشد.

حس لذت بردن از کار ۱۳/۲ درصد افراد در حد متوسط، و ۸۶/۸ درصد افراد در حد زیاد می‌باشد و مولفه یافتن فرصتی برای توجه به زندگی درونی ۳۰/۲ درصد افراد در حد متوسط و ۶۹/۸ درصد افراد در حد زیاد می‌باشد.

نتایج آزمون کولموگراف اسمیرنوف حاکی از آن است که داده‌های جمع‌آوری شده دارای توزیع نرمال است. بنابراین می‌توان از آزمون‌های پارامتریک برای تحلیل داده‌ها استفاده نمود.

سوال اول پژوهش: وضعیت شاخص‌های معنویت سازمانی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل چگونه است؟

در جدول زیر میانگین وضعیت معنویت سازمانی به تفکیک مولفه‌ها، همراه با نتایج آزمون T تک گروهه ارائه شده است.

داده‌های جدول ۲ حاکی از آن است که مولفه همسویی ارزشهای فردی و سازمانی دارای کمترین میزان، و مولفه حس لذت بردن از کار بیشتر از سایر مولفه‌ها است. همچنین نتایج تحلیل آزمون T تک گروهه که در آن وضع موجود با میانگین نظری (۳ از ۵) مقایسه شده است، حاکی از آن است که مولفه‌های معنویت سازمانی بیشتر

سوال دوم پژوهش: اولویت‌بندی شاخص‌های معنویت سازمانی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل چگونه است؟

تحلیل داده‌های مربوط به جدول ۴ حاکی از آن است که پاسخ‌دهندگان معتقدند که از بین پنج مولفه، مولفه حس لذت بردن از کار دارای بیشترین میانگین، و مولفه همسویی ارزشهای فردی و سازمانی دارای کمترین میانگین است و نتیجه آزمون تحلیل واریانس فریدمن هم موید این امر می‌باشد.

سوال سوم پژوهش: آیا بین ویژگی‌های فردی اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی (جنسیت، سن،...) و ادراک آنان از معنویت سازمانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل رابطه وجود دارد؟

برای سنجش رابطه بین سنوات خدمت، سن، و نوع استخدام اعضای هیات علمی با معنویت سازمانی از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه و

برای سنجش رابطه بین جنسیت و رتبه علمی اعضای هیات علمی با معنویت سازمانی از آزمون T مستقل استفاده شده است. نتایج آزمونهای آماری در جداول ۵ و ۶ به تفکیک ویژگی‌های جمعیت شناختی ارایه گردیده است.

جدول ۵ نتایج آزمون T مستقل دو گروهه درباره دیدگاه اعضای هیات علمی زن و مرد درباره معنویت سازمانی را نشان می‌دهد. نتایج این آزمون حاکی از آن است بین دیدگاه اعضای هیات علمی زن و مرد و اعضای هیات علمی با رتبه مربی و استادیار درباره معنویت سازمانی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد بین دیدگاه اعضای هیات علمی بر حسب سن، نوع استخدام و سنوات خدمتشان درباره معنویت سازمانی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

جدول ۲. میانگین و نتیجه آزمون T تک گروهه وضعیت موجود معنویت سازمانی

مولفه‌های معنویت سازمانی	تعداد نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار T	سطح معنی داری	تفاوت از میانگین فرضی (۳)
حس همبستگی تیمی	۵۳	۳/۶۱	۰/۸۸۲	۵/۰۱	۰/۰۰	+۰/۶۱
همسویی ارزش‌های فردی و سازمانی	۵۳	۳/۲۷	۰/۸۳۵	۲/۴۰	۰/۰۰	+۰/۲۷
احساس کار با معنا	۵۳	۴/۱۸	۰/۶۴۸	۱۳/۳۴	۰/۰۰	+۱/۱۸
حس لذت بردن از کار	۵۳	۴/۳۷	۰/۵۹۷	۱۶/۶۶	۰/۰۰	+۱/۳۷
یافتن فرصتی برای توجه به زندگی درونی	۵۳	۴/۰۷	۰/۷۲۹	۱۰/۷۳	۰/۰۰	+۱/۰۷
جمع کل معنویت سازمانی	۵۳	۳/۷۶	۰/۵۵۳	۹/۹۵	۰/۰۰	+۰/۷۶

جدول ۳. فراوانی و درصد پاسخ‌های گروه نمونه درباره وضعیت معنویت سازمانی

مؤلفه های معنویت سازمانی	کم	متوسط	زیاد	جمع کل
حس همبستگی تیمی	۷	۱۷	۲۹	۵۳
درصد	۱۳/۲	۳۲/۱	۵۴/۷	۱۰۰
همسویی ارزشهای فردی و سازمانی	۶	۲۹	۱۸	۵۳
درصد	۱۱/۳	۵۴/۷	۳۴/۰	۱۰۰
احساس کار با معنا	۰	۱۰	۴۳	۵۳
درصد	۰	۱۸/۹	۸۱/۱	۱۰۰
حس لذت بردن از کار	۰	۷	۴۶	۵۳
درصد	۰	۱۳/۲	۸۶/۸	۱۰۰
یافتن فرصتی برای توجه به زندگی درونی	۰	۱۶	۳۷	۵۳
درصد	۰	۳۰/۲	۶۹/۸	۱۰۰
جمع کل معنویت سازمانی	۰	۲۲	۳۱	۵۳
درصد	۰	۴۱/۵	۵۸/۵	۱۰۰

جدول ۴- نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن در باره اولویت‌بندی شاخصهای معنویت سازمانی

درجه آزادی	سطح معنی‌داری	مقدار خی دو	میانگین رتبه	میانگین	تعداد افراد نمونه	مؤلفه های معنویت سازمانی
۴	۰/۰۰	۷۸/۶۵	۴/۰	۴/۳۷	۵۳	حس لذت بردن از کار
			۳/۴۷	۴/۱۸	۵۳	احساس کار با معنا
			۳/۳۶	۴/۰۷	۵۳	یافتن فرصتی برای توجه به زندگی
			۲/۴۷	۳/۶۱	۵۳	حس همبستگی تیمی
			۱/۷۰	۳/۲۷	۵۳	همسویی ارزشهای فردی و سازمانی

جدول ۵. نتایج آزمون T معنویت سازمانی از لحاظ جنسیت و رتبه علمی گروه نمونه

متغیرهای تحقیق	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار T (در دو حالت واریانس برابر و نابرابر)	سطح معنی‌داری
جنسیت	زن	۱۱	۳/۶۷	۰/۵۷۷	وارینانس مساوی	۰/۵۵
	مرد	۴۲	۳/۷۸	۰/۵۵۲	وارینانس نا مساوی	۰/۵۷
رتبه علمی	مرئی	۳۳	۳/۷۶	۰/۵۵۱	وارینانس مساوی	۰/۹۵۳
	استادیار	۱۳	۳/۷۵	۰/۶۰	وارینانس نا مساوی	۰/۹۵۵

جدول ۶. نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه بر اساس ویژگی جمعیت شناختی گروه نمونه

متغیرهای تحقیق	واریانس گروهها	مجموع مجذور واریانس	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری
سن	بین گروه	۷/۵۷	۱۹	۰/۳۹	۱/۵۶	۰/۱۳
	درون گروه	۷/۹۱	۳۱	۰/۲۵		
	جمع کل	۱۵/۴۸	۵۰	-		
سنوات خدمت	بین گروه	۷/۶۲	۱۸	۰/۴۲	۱/۸۱	۰/۰۷
	درون گروه	۶/۵۵	۲۸	۰/۲۳		
	جمع کل	۱۴/۱۶	۴۶	-		
نوع استخدام	بین گروه	۱/۱۲	۳	۰/۳۷	۱/۱۱	۰/۳۵
	درون گروه	۴۲/۱۳	۴۰	۰/۳۳		
	جمع کل	۱۴/۵۴	۴۳	-		

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های مربوط به سؤال اول تحقیق نشان می‌دهد که معنویت سازمانی از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی در حد بالاتر از متوسط می‌باشد و نتیجه آزمون T تک نمونه‌ای هم با اطمینان نود و نه درصد موید این امر است که معنویت سازمانی بالاتر از حد متوسط می‌باشد. در بین مولفه‌های معنویت سازمانی نیز، مولفه‌های حس همبستگی تیمی و همسویی ارزش‌های فردی و سازمانی کمتر از سایر مولفه‌ها؛ و مولفه‌های احساس کار با معنا و مولفه حس لذت بردن از کار بیشتر از سایر مولفه‌ها می‌باشد و نتایج آزمون T تک گروه نیز بیانگر این است.

این یافته تحقیق با نتایج تحقیق زین آبادی و همکاران (۱۸)، سلیمی و همراهی (۱۷)، وطن خواه و همکاران (۱۵) و Kinjerski و Skrypnek (۱۴) همسو می‌باشد. وجود معنویت سازمانی بالا میان کارکنان سازمان از نقطه قوت هر سازمانی می

باشد (۲۲، ۲۴). همچنین معنویت بر رضایت شغلی، تعهد سازمانی، و رفتار شهروند سازمانی کارکنان تاثیر مستقیمی دارد (۴).

یافته مربوط به ارتباط جنسیت با معنویت سازمانی حاکی از آن است که بین دیدگاه اعضای هیات علمی زن و مرد درباره معنویت سازمانی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد که این یافته تحقیق با نتیجه تحقیق آزاد مرزآبادی و همکاران (۲۳) همسو است.

یافته مربوط به ارتباط رتبه علمی هیات علمی با معنویت سازمانی حاکی از آن است که تفاوت معنی‌داری بین مربیان و استادیاران دانشکده پزشکی درباره معنویت سازمانی وجود ندارد.

این یافته تحقیق با نتایج تحقیقات آزاد مرزآبادی و همکاران (۲۳)، و بنی طب و همکاران (۲۹) همسویی دارد ولی با نتایج تحقیقات ساعتچی و رضایی بهبهانی (۳۰)، و سلیمانی و مطهری (۳۱) همسویی ندارد. همچنین بین دیدگاه اعضای هیات علمی بر

پیشنهادهات

بر اساس یافته‌های تحقیق برای بهبود و ارتقای وضع موجود معنویت سازمانی مواردی چون: ترویج فرهنگ حمایت اعضای گروه‌های مختلف دانشگاه از همدیگر در راستای اهداف کاری- ترویج فرهنگ اعتماد درون سازمانی میان اعضای گروه‌های مختلف دانشکده- مشارکت دادن اعضای هیات علمی دانشکده در ترسیم آینده دانشگاه- در اولویت قرار دادن ارزشهای علمی در دانشگاه و اینکه سر لوحه همه اولویت‌ها در دانشگاه ارزشهای علمی است- تشویق روحیه جمعی و مشارکت گروهی در دانشگاه تا در کارکنان دانشگاه همسویی ارزشهای فردی و سازمانی ایجاد شود- برگزاری دوره‌های ضمن خدمت درباره معنویت‌گرایی در دانشگاه و شناساندن اهمیت آن پیشنهاد می‌گردد در دانشگاه اجرا شود.

محدودیت‌ها

در ضمن پژوهش حاضر در بین اعضای هیات علمی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل انجام شده و تعمیم نتایج حاضر به سایر موسسات آموزشی و ادارات مختلف دارای محدودیت می‌باشد. از دیگر محدودیت این تحقیق می‌توان به استفاده از پرسشنامه خود گزارش‌دهی برای جمع‌آوری داده‌های تحقیق اشاره نمود که سوگیری پاسخ‌دهندگان در پاسخ به سوالات پرسشنامه می‌تواند نتایج تحقیق را متاثر سازد.

حسب سن، نوع استخدام و سنوات خدمتشان درباره معنویت سازمانی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد که با نتایج تحقیق آزاد مرزآبادی و همکاران ناهمسو است (۷).

از دلایل این عدم همسویی می‌توان به این موضوع اشاره نمود که در این تحقیق بالاترین مقاطع تحصیلی با هم مقایسه شده ولی در تحقیقات فوق‌الذکر مقاطع تحصیلی پایین‌تر بررسی گردیده است.

با توجه به اینکه در جامعه مورد مطالعه معنویت سازمانی در حد زیاد می‌باشد مدیران دانشگاه باید از راهبردهایی مانند چرخش شغلی، توانمندسازی کارکنان، و غنی‌سازی شغلی (Job Enrichment) استفاده نمایند تا ضمن حفظ وضع موجود، زمینه را برای ارتقای آن فراهم سازند. وجود معنویت سازمانی بالا موجب می‌گردد تعهد سازمانی و رضایت شغلی کارکنان افزایش یابد و اگر این ویژگیها در سازمان بیشتر باشد بستر لازم برای ارتقای اثربخشی و کارایی سازمان فراهم می‌گردد. همچنین معنویت سازمانی از بروز پدیده‌های مخربی مانند استرس، غیبت کارکنان و جابجایی کارکنان جلوگیری می‌کند و موجب می‌گردد این پدیده‌های مخرب در سازمان کاهش یابد. با کاهش این موارد مخرب و ضد بهره‌ور در سازمان، زمینه برای ارتقا و تعالی سازمانها فراهم می‌گردد.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی است که با بودجه پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد

اردبیل انجام یافته و از کلیه همکارانی که در انجام این تحقیق مرا یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی می‌گردد.

References

---

1. Geijset F, Slegers P, Leithwood K, Jantzi D. Transformational leadership Effect on Teacher's Commitment and Effort Toward School Reform. *Journal of educational Administration* 2003; 41:228-56.
2. Wax S. *Spirituality at Work*. Jeff Solomon, Series editors, 2005.
3. Giacalone RA, Jurkiewicz CL. Right from Wrong: the Influence of Spirituality on Perceptions of Unethical Business Activities. *Journal of Business Ethics* 2003; 46: 85-97.
4. Yazdani HR, Kazemi Najafabadi MR, Salami G. Survey The Mediating Role of Spirituality in Relationship between Organizational Justice and Spiritual Consequences. *Journal of Business Management* 2011; 9(3):117-33. [In Persian]
5. KrishnaKumar S, Neak Ch. The What, Why, and How of Spirituality in the Workplace. *Journal of Managerial Psychology* 2003; 17(3):153-64.
6. Neal J, Bayerman J. Introduction: The Leading Edge in Research on Spirituality & Organizations. *Journal of Organizational Change Management* 2003; 16(4):363-6.
7. Azad-Marzabadi E, Hoshmandja M, Poorkhalil M. Relationship between Organizational Spirituality with Psychological Empowerment, Creativity, Spiritual Intelligence, Job Stress, and Job Satisfaction of University Staff. *Journal of Behavioral Sciences* 2012; 6(2):21-2. [In Persian]
8. Fly LW. Toward a Theory of Spiritual Leadership. *Leadership Quarterly* 2005; 14:45-57.
9. Ashvin P. *Changing Higher Education*. United Kingdom: Rutledge, Taylor & Francis group; 2003.
10. Galavandi H, Rajaeepor S, Molavi H, Sharif SD. The Relationship between Quality of Work Life and Organizational Performance Perspectives Anchorages Career Path with Faculty Members. *Journal of Psychology Tabriz University* 2011; 5(19):117-38. [In Persian]
11. Etratdost M. Introduction to the Spirituality of the Organization and its Functions in Law Enforcement. *Journal of Police Human Development* 2011; 7(32):105-20. [In Persian]
12. Malik ME, Naeem B. Role of Spirituality in Job Satisfaction and Organizational Commitment among Faculty of Institutes of Higher learning in Pakistan & African. *Journal of Business Management* 2011; 5(4):1236-44.
13. Rezaeemanesh B, Kermanshahi Sh. The Relationship between Spirituality and Organizational Commitment in the Workplace (Case Study Mehrabad Airport). *Journal of Strategic Management Researches* 2011; 7(46):89-112. [In Persian]
14. Kinjerski VM, Skrypnek BJ. Defining Spirit at Work: Finding Common Ground. *Journal of Organizational Change Management* 2004; 17(1):26-42.
15. Vatankhah S, Gorbanian M, Gorbanian A. The Relationship between Leadership Style and Spirituality in Assistance for Staff Development and Resource Management Tehran University of Medical Sciences. *Fig of Medicine Journal* 2014; 5(15 & 16):171-92. [In Persian]
16. Shojaei P, Khazaei F. Correlation between Spiritual Leadership and the Quality of Working Life in Employees of Qazvin University of Medical Sciences. *Journal of Qazvin University Medicine Sciences* 2013; 16 (4):61-8. [In Persian]
17. Salimi G, Hamrahi F. The Use of Structural Equation Modeling and the Effect of Spirituality in Workplace on Organizational Citizenship Behavior at Shiraz University of Medical Sciences. *Journal of Health Administration* 2015; 18(60):37-49. [In Persian]
18. Zeinabadi H, Yasini A, Mirhadian L. The Effect of Servant Leadership on Organizational Citizenship Behavior with Mediating Role of Spirituality at Work: Case Study Training Hospitals in Rasht. *Journal of Ilam University of medical sciences* 2016; 24 (5):151-65. [In Persian]
19. Casper WJ. An Examination of Proxy Measures of Work Place Spirituality: A profile Model of Multi-dimensional Constructs. *Journal of Leadership & Organizational Studies* 2006; 12(4):109-18.
20. Zeraatkar S. The Relationship between Super Personal and Organizational Commitment: A Case Study of Irib. [MSc Thesis]. Iram, Qom: Qom University; 2009. [In Persian]
21. Armenio R, Miguel PC. Work Place Spirituality and Organization Commitment. *Journal of Organizational Change Management* 2008; 21(1):53-75.

22. Rakhshani M, Mirzaei R, Nasrabadi M. Study of Effectiveness of Organizational Spirituality on Reduce Job Stress in Employees of Sistan and Balouchestan Gas Company. *Journal of Zabol University of Medical Sciences and Health Services* 2016; 7(4):1-11. [In Persian]
23. Azad-Marzabadi E, Hoshmandja M, Poorkhalil M. The Relationship between Organizational Spirituality and Spiritual Intelligence with Job Stress of Staffs of a Military University. *Journal of Military Medicine* Spring 2013; 15: 43-50. [In Persian]
24. Claude J, Zamor G. Workplace Spirituality and Organizational Performance. *Public Administration Review* 2003; 63(3):355- 64.
25. Faghihi A, Zare Matin H, Jandaghi G, Musavi S. The Relationship between Workplace Spirituality and Employees' Empowerment. *Daneshvar Raftar* 2012; 1 (50):97-112. [In Persian]
26. Sarmad Z, Bazargan A, Hejazi E. *Research Methods in Behavioral Sciences*. Tehran: Agah Publish; 2011. [In Persian]
27. Milliman J, Czaplewski AJ, Ferguson J. Workplace Spirituality and Employee Work Attitude an Exploratory Empirical Assessment. *Journal of Organizational Change Management* 2003; 16(4):426-47.
28. Ashmos DP, Duchon D. Spirituality at Work: a Conceptualization and Measure. *Journal of Management Inquiry* 2005; 9(2):134-45.
29. Banitaba SM, Shahtalebi B, Karimi F. The study of Job Commitment and Trust within the Organization in High Schools in Isfahan. *Educational Sciences Quarterly* 2009; 7:67-98. [In Persian]
30. Saatchi M, Rezaee Behbahani N. The Relationship between Time Management and Work-Family Conflict and Employee Productivity Factory. *Psychological Research's Quarterly* 2010; 8:1-19. [In Persian]
31. Soleimani N, Motahhari A. The Relationship between Secondary School Principals' Empowerment and Job Commitment in Semnan Province. *Research in Curriculum Planning* 2009; 1(23):101-22. [In Persian]

Organizational Spirituality Viewpoint of Faculty Member's Medicine Campus Islamic Azad University Ardabil Branch

Sadraddin Sattari¹

Associate Professor, Educational Administration, Department of Educational Sciences, Ardabil Branch, Islamic Azad University, Ardabil, Iran¹.

(Received 22 Feb, 2017

Accepted 13 May, 2017)

Original Article

Abstract

Introduction: Organizational spirituality can be a powerful force to bring organizational life. This research was aimed survey of organizational spirituality viewpoint of faculty medicine campus members in Islamic Azad University Ardabil branch.

Methods: The research method was applied research and the data collecting method was descriptive-survey type. The population in this research includes faculty members, and the sample group (53 member) selected by random sampling. For data collection, instrument of research was questionnaire with Likert spectrum. The Validity of instrument was surveyed by a number of specialist reviews, and the reliability was surveyed by Cronbach's Alpha coefficient as to be 0/88. The data of the study were analyzed via descriptive statistics, T test, freedman analysis and ANOVA.

Results: The results of the data analysis in this research were: The situation of organizational spirituality at Islamic Azad University was above the moderate. Also, there were not significant difference in organizational spirituality based on sex, age, record of service, and employment situation variables.

Conclusion: Organizational spirituality at Islamic Azad University was above the moderate. High Organizational spirituality among the staff is the strength of any organization; because organizational spirituality thereby increasing productivity, creativity, turnover reduction, stress reduction, and the reduction in staff absence, and spirituality has a direct impact on job satisfaction, organizational commitment, and organizational citizenship behavior.

Key words: Islamic Azad University Ardabil Branch, Medicine Campus, Organizational Spirituality.

Citation: Sattari S. Organizational Spirituality Viewpoint of Faculty Member's Medicine Campus Islamic Azad University Ardabil Branch. Journal of Development Strategies in Medical Education 2017; 4(2): 1-14.

Correspondence:
Sadraddin Sattari.
Department of educational
sciences, Ardabil branch, Islamic
Azad University,
Ardabil, Iran.
Tel: +98
Email:
sadraddin1356@yahoo.com